

arkeologi

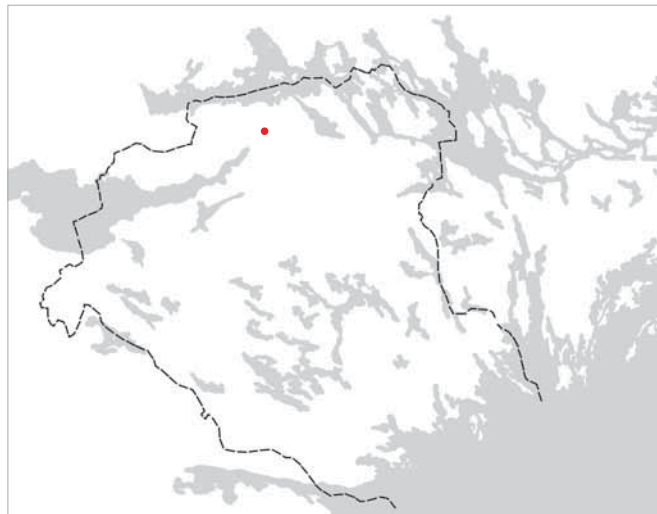
Arkeologisk förundersökning

Åsbymon

Yngre bronsålder - Äldre järnålder

Fornlämning Eskilstuna 540:1, Åsbymon 1:2 m. fl, Eskilstuna socken & kommun, Södermanlands län.

Ingeborg Svensson

En del av
Landstinget Sörmland

Arkeologiska meddelanden 2014:01

Arkeologisk förundersökning

Åsbymon

Yngre bronsålder - Äldre järnålder

Fornlämning Eskilstuna 540:1, Åsbymon 1:2 m. fl, Eskilstuna socken & kommun, Södermanlands län.

Ingeborg Svensson

ARKEOLOGISKA MEDDELANDEN 2014

© 2014 Sörmlands museum

Beställningar kan göras hos:
Landstinget Sörmland
Kultur & utbildning Sörmland
SÖRMLANDS MUSEUM
Box 314, S-611 26 Nyköping
arkeologi@dll.se

Grafisk form och layout: Lars Norberg.
Omslag och inlaga är reproducerad vid Sörmlands museum.
Kart- och ritmaterial: Ingeborg Svensson
Omslagsbild: Södermanlands län. Undersökningsområdets geografiska läge
markerat med röd punkt.

Där inget annat anges har den digitala Fastighetskartan, respektive Gröna
kartan (GSD) för Södermanlands län använts som underlag.

Allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Ärende nr MS2006/01672.

Nyköping 2014

ISSN 1402-9650

Innehåll

Utgångspunkt 5

Syfte och metod 5

Syfte
Metod

Landskap 6

Natur
Kultur

Resultat 9

Anläggningar & Fynd
Datering
Utvärdering

Sammanfattning 12

Referenser 13

Administrativa uppgifter 13

Bilagor 14

1. Anläggningsbeskrivningar
2. Vedartsanalys
3. Resultat ¹⁴C-analys
4. Fyndregister

Figur 1. Översiktskarta över Södermanlands län med kommuner, större orter, vägar och angränsande län. Undersökningsområdets geografiska belägenhet är markerat med röd kontur. Skala 1:800 000.

Utgångspunkt

Sörmlands museum har den 29-30 april, 7 maj och den 4 juli år 2013 genomfört en arkeologisk förundersökning i form av en schaktningsövervakning. Den arkeologiska förundersökningen utfördes med anledning av att Eskilstuna Energi och Miljö AB arbetar med en utbyggnad av VA-nätet vid Åsbymon. I arbetet kom även ett schakt för en elledning inom fastigheten Åsbymon 1:31 att ingå.

Delar av schaktet för den planerade ledningssträckningen och hela schaktet för elledningen kom att dras i nära anslutning till fornlämning Eskilstuna 540:1, en förhistorisk boplatz utan känd begränsning. Inom boplatzen har det tidigare påträffats relativt stora mängder skärvtsten och enstaka bitar bränd lera, men även sentida avfall som porslin och tegel (FMIS). Fornlämningen är belägen inom fastigheten Åsbymon 1:2 m. fl, Eskilstuna socken och kommun i Södermanlands län (se figur 4 & 5).

Schaktningsövervakningen genomfördes över en sträcka som sammantaget var cirka 280 meter. Enligt länsstyrelsens förfrågningsunderlag skulle den arkeologiska förundersökningen även genomföras 50 meter utanför den i FMIS registrerade utbredningen för fornlämning Eskilstuna 540:1, vilket gjordes åt söder men inte åt norr. Anledningen till förfarandet var att ledningen här förlades alldeles intill Åsbyvägen och att ytan därför bedömdes vara urschaktad sedan tidigare (se figur 2 & 8).

Beslut i ärendet är fattat av länsstyrelsen i Södermanlands län enligt 2 kap 13§, Lagen (1988:950) om

kulturminnen m. m (1st dnr. 431-01983-2013). Kostnadsansvarig var Eskilstuna Energi och Miljö AB.

Projektledare samt fält- och rapportansvarig var Ingeborg Svensson, arkeolog vid Sörmlands museum.

Syfte och metod

Syfte

Syftet med schaktningsövervakningen var att kontrollera i vilken utsträckning det förekom anläggningar, konstruktioner, kulturlager och relevanta fynd i schaktet för den planerade VA-ledningen och i schaktet för elledningen.

Om det visade sig att lämningarna var av mycket enkel karaktär såg länsstyrelsen gärna att de om möjligt undersöktes och dokumenterades till sin helhet inom ramen för den arkeologiska förundersökningen.

Metod

Schaktningsövervakningen genomfördes efter överenskommelse med Eskilstuna Energi och Miljö AB innan själva nedläggningen av ledningarna. Förfarandet innebär att det fanns tid och möjlighet att dokumentera, undersöka och ta bort eventuella anläggningar som framkom. Ledningsschakten grävdes med grävmaskin av beställaren inom sträckan för VA-ledningen och elledningen. Schakten var cirka 1,5 meter breda och mellan 0,30 och 0,40 meter djupa.

Samtliga anläggningar som framkom undersöktes till sin helhet samt beskrevs och dokumenterades för hand i plan och profil på ritfilm i skala 1:20. Prover för ana-

Figur 2. Norr om fornlämning Eskilstuna 540:1 förlades ledningsschaktet längs med Åsbyvägen. Bilden är tagen från sydväst. Foto: Ingeborg Svensson 2013, Sörmlands museum.

lys samlades in från de undersökta anläggningarna. Samtliga schakt, påträffade anläggningar och fynd mättes in digitalt med GPS. Fotodokumentation utfördes genomgående under fältarbetets gång.

Naturvetenskapliga analyser

De naturvetenskapliga analyser som använts är vedartsanalys och ¹⁴C analys. Vedartsanalysen har utförts av *Erik Danielsson på Vedlab*. Syftet var att identifiera träslag samt att minimera risken att ¹⁴C datera träkol med hög egenålder (se bilaga 2).

¹⁴C-analysen har genomförts av *Göran Possnert/Elisabet Pettersson på Ångströmlaboratoriet vid Uppsala universitet*. Analysen syftade till att datera den berörda fornlämningen (se bilaga 3).

Landskap

Natur

Boplatsen Eskilstuna 540:1 ligger på en naturlig plan förhöjning i åkermark. Den naturliga platån sluttar svagt åt söder och sydväst och utgör en del av ett större uppodlat jordbrukslandskap som ligger i anslutning till gårdarna Åsby och Kolsta. Fornlämningen är belägen mellan 20 och 30 meter över havet.

I öster gränsar ytan mot ett delvist bebyggt och skogsbevuxet höjdparti, vilket lite längre österut övergår i Kolstaberget. I väster avgränsas åkermarken av befintlig väg (Åsbyvägen) och åt norr av ett villaområde som ligger i utkanten av Flacksta, en del av Eskilstuna stad. Väster om Åsbyvägen och Eskilstuna 540:1 ligger S:t

Eskils kyrkogård med tillhörande begravningskapell. Här sträcker sig också Hällbyåsen (en del av Strömsholmsåsen) genom landskapet i nord-sydlig riktning. Jordarten inom undersökningsområdet utgörs därför till stora delar av sand, men inom den undersökta ledningssträckningen förekom även glacial lera (SGU).

Kultur

Fornlämning Eskilstuna 540:1 ingår i en kulturhistoriskt intressant miljö som avspeglar ett långt kronologiskt nyttjande från bronsålder fram till historisk tid. Miljön ingår i ett större område som klassats som riksintresse för kulturmiljövården, vilket omfattar Borsöknabäckens dalgång med gårdsenheterna Åsby, Stenby, Kolsta och Mesta samt en del av Strömsholmsåsen. Det är framför allt den stora mängden fornlämningar i form av gravfälts- och boplatmiljöer på och omkring åsen och vattendragen som lyfts fram som en motivering och uttryck för riksintresset (D7, Åsby-Stenby Ång). Gravarna inom gravfälten omfattar en mängd olika yttre former där de runda stensättningarna tillsammans med högar och treuddar generellt kan tillföras tidperioden yngre järnålder medan rektangulära stensättningar, mitt-blocksgravar, skeppsformade stensättningar och rösen kan sägas representera tidsskedet bronsålder-äldre järnålder. Ett exempel på ett gravfält med kontinuitet från bronsålder till slutet av yngre järnålder är det så kallade Åsbygravfältet (Eskilstuna 49:1 m. fl). Gravfältet är ett av de största inom Södermanlands län och innehåller sammanlagt drygt femhundra gravar (FMIS).

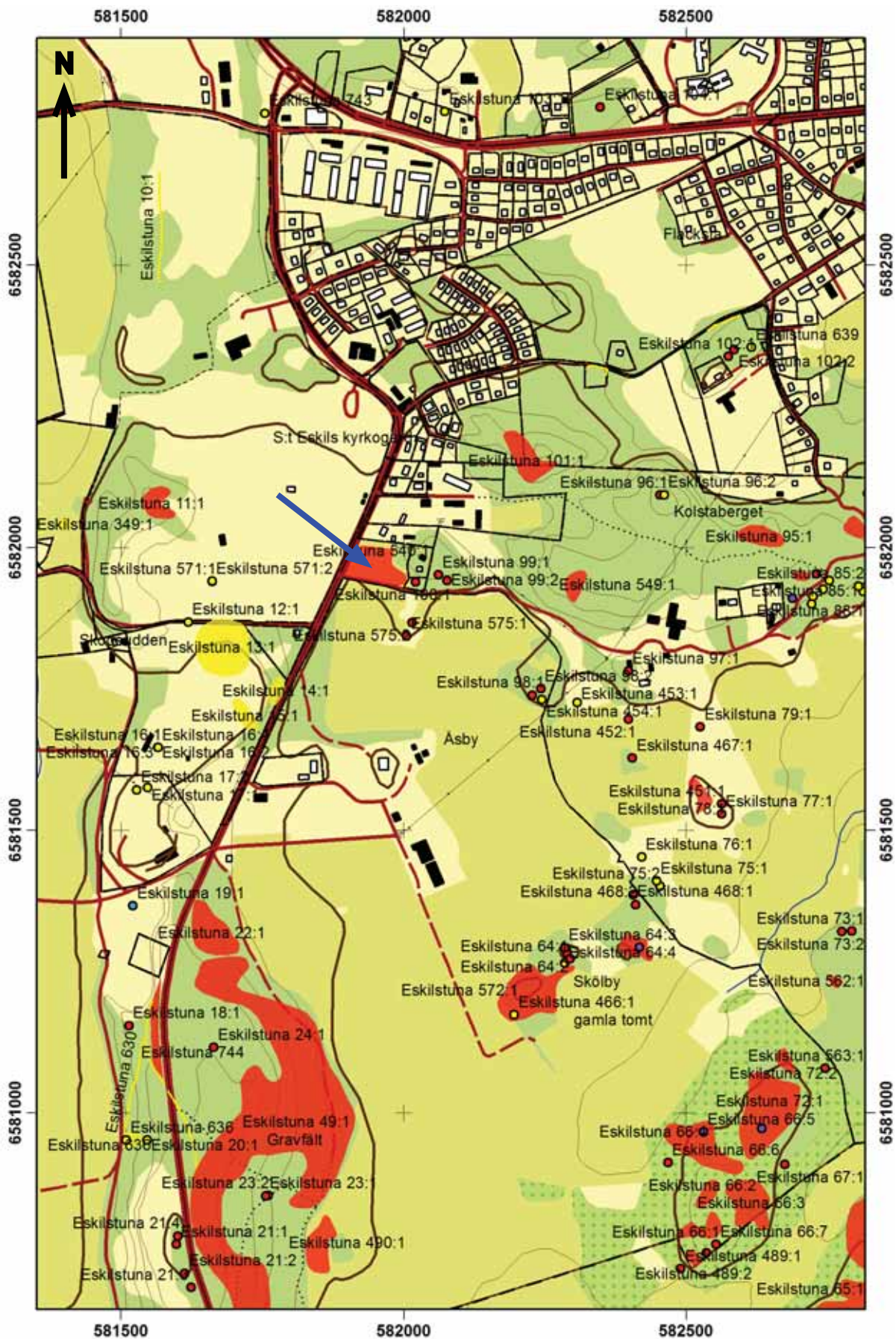
Exempel på gravfält som varit belägna mer i närheten av boplatsen Eskilstuna 540:1 är Eskilstuna 13:1, 14:1 & 15:1, vilka samtliga är undersökta, dokumenterade och borttagna. De arkeologiska undersökningarna har

Figur 3. Vy över fornlämning Eskilstuna 540:1. Bilden är tagen från nordväst. Foto: Ingeborg Svensson 2013, Sörmlands museum.

Figur 4. Utdrag ur Gröna kartans blad (GSD) Eskilstuna 10H NO med undersökningsområdet markerat. Skala 1:50 000.

Figur 5. Utdrag ur Digitala Fastighetskartan (GSD) med datauttag från FMIS (20140125). Fornlämning Eskilstuna 540:1 är utmarkerad med en blå pil. Skala 1:10 000.

skett etappvis över tid, bland annat i samband med att kyrkogården anlades och utvidgades. Resultaten av de arkeologiska insatserna visar bland annat att det rör sig om brandgravar med dateringar från mellersta bronsålder till äldre järnålder. I ett fall (Eskilstuna 14:1) överlagrades de äldre begravingarna av gravar från yngre järnålder (FMIS). Strax öster om den nu aktuella fornlämningen kan ytterligare ett par gravar i form av mittblocksgravar (Eskilstuna 99:1 & 100:1) omnämnas. I anslutning till den senare finns även en terrassering registrerad (Eskilstuna 99:2). Ytterligare grav- och gravfältsmiljöer finns också på det närbelägna Kolstaberget, bland annat ett röse i krönläge (Eskilstuna 96:1).

Andra typer av fornlämningar utgörs av skärvestenshögar (Eskilstuna 5:1, 575:1-2), röjda ytor och terrasseringar (Eskilstuna 51:3, 71:2, 11:1, 133:2) och hålvägar (Eskilstuna 31:2 & 49:2). Precis som gravfältsmiljöerna är de belägna på höjder och sluttningar i landskapet, där åsen utgör det dominerande inslaget. Allt som oftast ingår ovan nämnda lämningar i själva gravfältsmiljöerna. Samma plats innehåller således spår och lämningar efter olika former av aktiviteter från olika tider, vilket gör att man kan tänka i termer av återbruk och kontinuitet över tid.

Resultat

Anläggningar & Fynd

Inom det undersökta ledningsschaktet påträffades sammanlagt sju stycken anläggningar i form av *hårdar* en *kogrop* och *hårdgropar*. Anläggningarna var dels

belägna på höjden av sluttningen inom den nordöstra delen av schaktet, dels i sydväst nära dagens väg (se figur 8).

Vad gäller anläggningskategorierna härd, härdgrop och kogrop kommer begreppen att användas på följande sätt i rapporttexten. En *härd* åsyftar en grund eldstad som innehåller kol och/eller sot samt ett eventuellt inslag av skärvsten. Anläggningen har en rundad till flack profil och ett djup som inte överstiger 0,25 meter. En *hårdgrop* däremot är tydligt nedgrävd, med ett djup som överstiger 0,25 meter. *Kogropen* är liksom härdgropen nedgrävd i markytan, men har till skillnad från härdgropen ett litet eller inget inslag av sot och kol. Däremot innehåller kogropen en stor mängd skärvig och/eller skörbränd sten.

Därutöver framkom två stycken recenta anläggningar i form av gropar fyllda med skräp och sopor. De recenta anläggningarna kommer att redovisas på planer och på foton, men kommer inte att beskrivas närmare i följande rapport.

Hårdar

Sammanlagt påträffades tre stycken hårdar eller kanske snarare härdrester (A2, A3 & A5). En av hårdarna var belägen i anslutning till en kogrop (A4). Anläggningarna tolkades i fält som att de hörde ihop. I hårderna har stenarna hettats upp för att sedan användas som värmekälla i den intilliggande kogropen.

Anläggningarna syntes i plan som svarta, sotiga mörkfärgningar med enstaka skörbrända/skärviga stenar i ytan. A3 var kraftigt sönderplöjd, varför formen i plan har uppskattats. De övriga två (A2 & A5) var runda och

Figur 6. En del av ledningsschaktet inom den nordöstra delen av åkermarken. Mörkfärgningarna visade sig vara recenta gropar fyllda med sopor. Bilden är tagen från östsydöst.
Foto: Ingeborg Svensson 2013, Sörmlands museum.

väl avgränsade mot den omgivande brungula sanden. Storleken i plan uppgick till mellan 0,40 och 1 meter och djupet varierade mellan 0,05 och 0,20 meter. Samtliga innehöll sot, kol och enstaka skärvig/skörbränd sten. Den sönderplöjda härden hade en flack form i profil medan de övriga var rundade. För en mer ingående beskrivning och dokumentation se bilaga 1.

Kokgrop

Anläggningen (A4) syntes i plan som en väl avgränsad 0,80 x 0,60 meter stor koncentration av stenar. Formen i profil var rundad och djupet uppgick till 0,30 meter. Fyllningen utgjordes av tätt packade rundade stenar varav några var skörbrända. Stenarna var mellan 0,05 och 0,15 meter stora.

Härdgropar

Anläggningarna (A1, A7 & A8) gav ett homogent intryck. Samtliga hade en rund till oval form i plan och syntes som svarta sotiga mörkfärgningar i plan. Samtliga hade rikligt med skörbränd och skärvig sten i ytan. A7 var dock till delar skadad av plöjning. Storleken i plan uppgick till mellan 1 och 1,5 meter och djupet varierade mellan 0,25 och 0,35 meter. Fyllningen utgjordes av rikliga mängder med skärviga och skörbrända stenar samt svart sotig sand med inslag av kol. Samtliga var nedgrävda i brungul sand.

Fynd

Utöver anläggningarna påträffades ett fynd i form av en *malstenslöpare* i det schakt som drogs längs med den norra kanten av åkern (se figur 8). Malstenslöparen är av ljus grågul granit och 70 x 76 millimeter stor. Vikten uppgår till 500 gram. Till formen är den rund med en plan sida. Inga anläggningar kunde konstateras

ras i anslutning till fyndet. Därutöver påträffades ett litet fragment *bränt ben* vid undersökningen av A8 och ett *litet fragment av järn* i A3.

Datering

Sammanlagt har tre stycken prover genomgått ¹⁴C analys för att datera fornlämningen. Proverna utgjordes genomgående av träkol och samlades in från en härd (A3) och två härdgropar (A7 & A8). Urvalet av prover styrdes av i vilka anläggningar det fanns daterbart material. Därutöver eftersträvades också en spridning i det geografiska rummet.

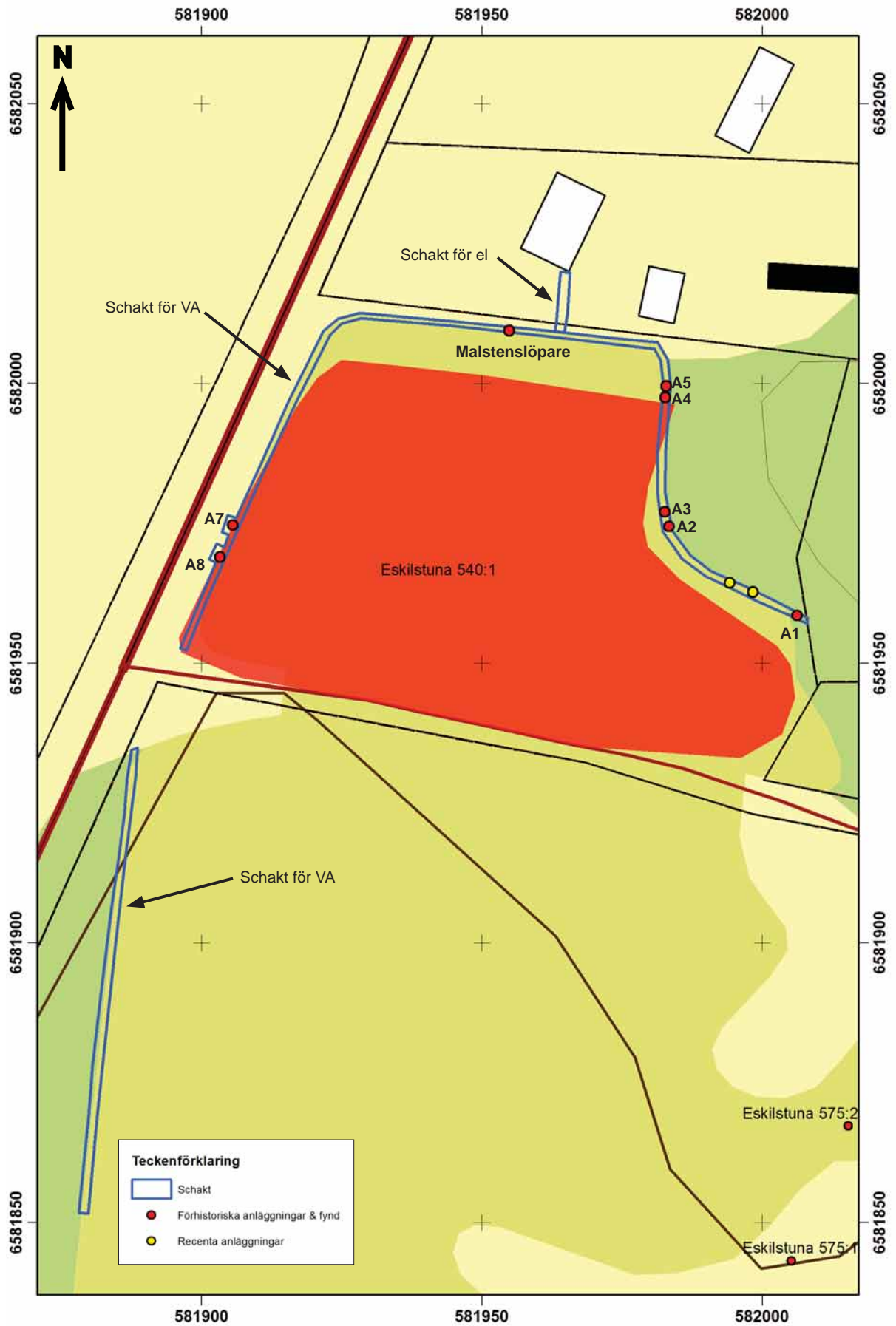
A3, som påträffades på höjden inom den nordöstra delen av åkermarken har daterats till 250-420 e. Kr (kalibrerad ålder 2 sigma) medan A7 och A8 som var belägna inom den västra delen längst ned mot vägen har daterats till tidsintervallen 900-770 f. Kr respektive 1050-850 f. Kr (kalibrerad ålder 2 sigma). I rapporten över vedartsanalysen framhålls att proverna från A3 & A8 kan ge hög egenålder, vilket gör att de dateringarna kan ses som något kronologiskt osäkra (se bilaga 2). Anläggningarna kan således knytas till tidsperioderna *yngre bronsålder* och *romersk järnålder* (se bilaga 3).

Utvärdering

Den arkeologiska förundersökningen har visat att det även finns spår efter förhistoriska aktiviteter i form av anläggningar och fynd strax utanför den begränsning för fornlämning *Eskilstuna 540:1* som idag finns i FMIS. En förändring av fornlämningens utbredning, vilken kommer att omfatta hela den aktuella åkermarken, har rapporterats in till FMIS i samband med det nu utförda uppdraget. Det bör poängteras att fornlämningen inte har avgränsats i samband med schaktningsövervak-

Figur 7. Ledningsschaktet ned mot Åsby. Bilden är tagen från nordnordöst. Foto: Ingeborg Svensson 2013, Sörmlands museum.

Figur 8. Utdrag ur Digitala Fastighetskartan (GSD) med ledningsschakt, anläggningar och fynd utmarkerade. Skala 1:1000.

ningen utan att *boplatsens begränsning fortfarande är oklar*.

Då den arkeologiska insatsen endast berörde ett begränsat område, är det *svårt att dra några säkra slutsatser angående fornlämningens karaktär och innehåll*. Hårdanläggningar är vanligt förekommande på *boplatser*, men uppträder även i samband med *gravmiljöer*. Det finns också exempel på så kallade härdområden, vilka har tolkats i rituella termer i form av så kallade eldkultplatser eller som samlingsplatser (Pettersson 2006, s. 126ff & 140 och där a. a.). I nära anslutning till fornlämning Eskilstuna 540:1 finns såväl gravar (Eskilstuna 99:1 & 100:1) som skärvestenshögar och en terrasserings (Eskilstuna 575:1-2 & 99:2), vilket gör att de undersökta anläggningarna kan sättas i samband med både grav- och boplatkontexter. Skärvestenshögarnas boplatansknutning kan inte heller tas för given, då de kan innehålla fynd/föremål som både kan associeras till begravningar likväl som till vardagliga boplataktiviteter (Svensson 2004, s. 39 med där a. a.).

Den gemensamma nämnaren för hårdanläggningar är elden, vars funktion kan variera. De primära funktionerna för eldstäderna är i många fall *matlagning* eller någon annan form *matberedning* och/eller som *värme- och ljuskälla*. Elden har även en funktion inom olika typer av *hantverksaktiviteter* såsom till exempel smide, men har också spelat en viktig roll i samband med *begravningar* och *begravningsritualer* (Pettersson 2006, s. 126ff och där a. a.). Tolkningen av hårdanläggningarnas funktion är beroende av i vilken kontext de påträffas, vilken i det här fallet är något oklar (se ovan).

I de här undersökta hårdanläggningarna påträffades, utöver ett litet fragment bränt ben, inte heller något fyndmaterial som kan säga något om anläggningarnas användningsområde. Då det endast rörde sig om en mindre arkeologisk insats i form av en schaktningsövervakning, samlades heller inga makrofossilprover in för analys, vilken annars kan vara till hjälp för att säga något om funktion och användningsområde.

De anläggningar som daterades kan knytas till tidsperioderna *yngre bronsålder* och *romersk järnålder*, vilket stämmer väl överens med den omgivande fornlämningsmiljön och resultaten av tidigare arkeologiska undersökningar i närområdet (se under rubriken *Kultur*).

Vad gäller *bevarandegrad* så är vissa av de påträffade hårdanläggningarna *skadade genom plöjning*, något som inte är speciellt överraskande då fornlämningen är belägen i brukad åkermark.

Sammanfattning

Sörmlands museum har den 29-30 april, 7 maj och den 4 juli år 2013 genomfört en arkeologisk förundersökning i form av en schaktningsövervakning. Den arkeologiska förundersökningen utfördes med anledning av att Eskilstuna Energi och Miljö AB arbetar med en utbyggnad av VA-nätet vid Åsbymon. I arbete kom även ett schakt för en elledning inom fastigheten Åsbymon 1:31 att ingå.

Figur 9. Fotot till vänster visar A2 (en härd) i plan innan undersökning. Bilden är tagen från norr. På fotot till höger syns A8 (en härdgröp) i profil. Bilden är tagen från nordväst. Foto: Ingeborg Svensson 2013, Sörmlands museum.

I ledningsschakten framkom sammanlagt nio anläggningar och ett fynd i form av en malstenslöpare. Två av anläggningarna utgjordes av recenta gropar fyllda med sopor i form av glas, porslin och järnskrot. De resterande sju anläggningarna utgjordes av härdar, härdgropar och en kokgrop. Ett par av härdanläggningarna var delvis sönderplöjda medan andra var välbevarade. I en av anläggningarna påträffades ett litet fragment bränt ben.

Tre kolprover har genomgått ¹⁴C-analys för att datera fornlämningslokalen. Resultatet av analysen visar på en tidsmässig anknytning till yngre bronsålder och romersk järnålder.

Referenser

Digitala fastighetskartan (GSD). Geografiska Sverigedata. Fastighetskartan med höjdkurvor, Södermanlands län. Lantmäteriet, Gävle.

D7 - Åsby-Stenby Äng (6582/1536) I: *Värdetexter för områden i Södermanlands län som är av riksintresse för kulturminnesvården enligt 2 kap 6§ lag om hus-hållning, med naturresurser m.m. (NRL). Beslut 1996.* (www.lansstyrelsen.se/sodermanland/)

FMIS. Informationssystemet om fornminnen, Eskilstuna kommun, Södermanlands län. Riksantikvarieämbetet. Datauttag 2014-01-25. <http://www.fmis.raa.se/cocoon/fornsok/search.html>

Gröna kartan. Topografiska kartan, Eskilstuna 10H NO. Skala 1:50 000. Lantmäteriverket, Gävle 1991.

Petersson, Maria. 2006. *Djurhållning och betesdrift. Djur, människor och landskap i västra Östergötland under yngre bronsålder och äldre järnålder.* Riksantikvarieämbetet och Uppsala universitet.

SGU - Sveriges geologiska undersökning. Jordartskartan 10 G Eskilstuna NO. SGU Ser. Ae nr 103. Skala 1: 50 000. Uppsala 1989.

Svensson, Ingeborg. 2004. *Bronsålder. I: Vetenskapligt program. Södermanlands län. Sörmlands museum, Arkeologiska meddelanden 2004:02.* Red. Kerstin Cassel & Lars Norberg. Nyköping.

Administrativa uppgifter

Rapporten ingår i Sörmlands museums rapportserie: Arkeologiska meddelanden 2014:01

Södermanlands museums dnr: KN-SLM13-082

Länsstyrelsens dnr: 431-01983-2013

Tid för undersökningen: 29-30/4, 7/5 & 4/7 år 2013

Personal: Ingeborg Svensson

Belägenhet: Ekonomisk karta över Sverige 10G 6h Vilsta. Upprättad av Rikets allmänna kartverk. Skala 1:10 000.

N (x) 6581967 E (y) 581950

Koordinatsystem: SWEREF 99 TM

Höjdsystem: RH 2000

Undersökt yta: cirka 370 m².

Dokumentationsmaterial förvaras i Sörmlands museums topografiska arkiv. Fynd med nr 1 & 2 förvaras vid Sörmlands museum i väntan på fyndfördelning.

Bilagor

Fyllningen bestod av svart sotig humös sand och rikligt med skörbränd & skärvig sten. Anläggningen var nedgrävd i brungul sand. Inga fynd påträffades.

1. Anläggningsbeskrivningar

ANLÄGGNING 1, Härdgrop

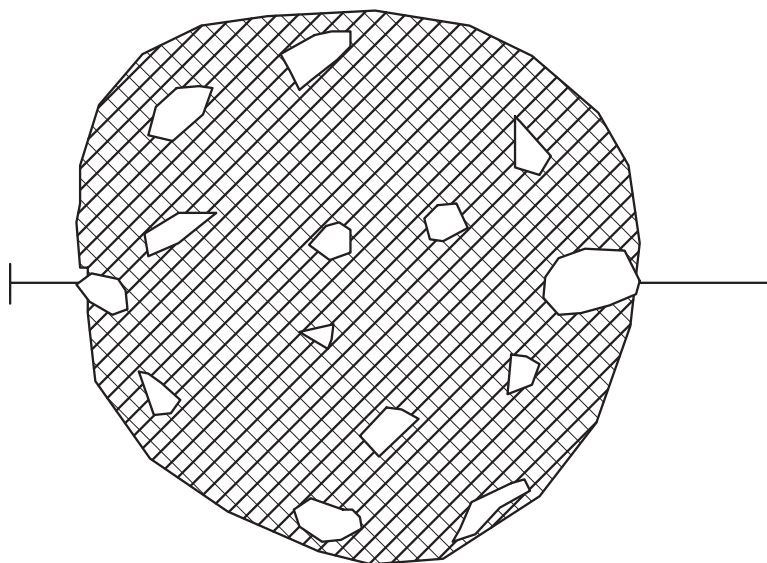
Storlek: 1,60 x 1,50 m

Djup: 0,27 m

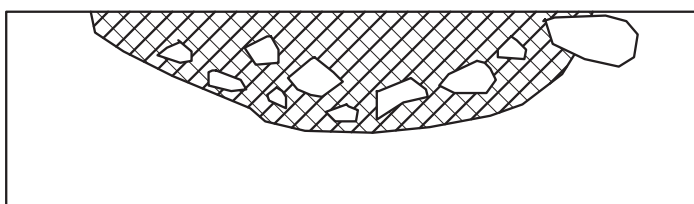
Belägenhet: N (x) 6581958,78 E (y) 582006,31

Anläggningen syntes som en väl avgränsad rundad svart sotig mörkfärgning i plan. Enstaka stenar i ytan (0,10-0,20 m).

A1, Härdgrop

Profil Fr S

Skala 1:20

ANLÄGGNING 2, Härd

Storlek: 0,50 x 0,53 m

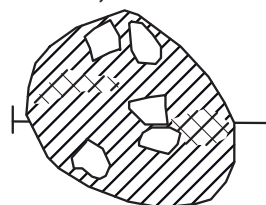
Djup: 0,11 m

Belägenhet: N (x) 6581974,56 E (y) 581983,58

Anläggningen syntes som en väl avgränsad oval brungrå mörkfärgning i plan med enstaka skärviga stenar i ytan (0,10 m) och inslag av kol/sot.

Fyllningen bestod av gråbrun sand med inslag av kol och sot samt skärvig sten i storlek 0,05-0,20 m. Anläggningen var nedgrävd i brungul sand. Inga fynd påträffades.

A2, Härd

Profil Fr NV

Skala 1:20

ANLÄGGNING 3, Härdrest

Storlek: 1,35 x 1,00 m (uppskattad)

Djup: 0,10 m

Belägenhet: N (x) 6581977,34 E (y) 581982,69

Anläggningen var kraftigt sönderplöjd och utgjordes av svarta sotiga större fläckar med inslag av kol inom ett begränsat område. Enstaka skärviga stenar låg i ytan.

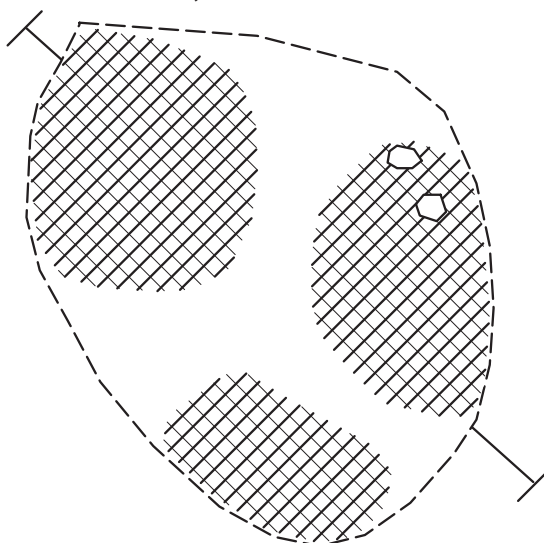
¹⁴C-prov: Nr 1 (Kol)

Vedartsanalys: Ek

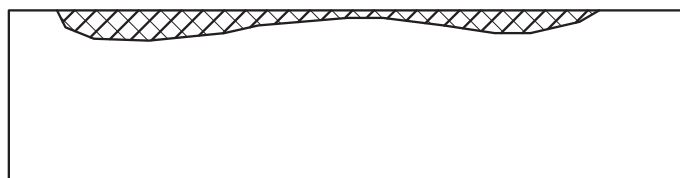
Datering: Labnummer Ua-47633, 1692±30 BP, (95,4%) 250-420 AD, kalibrerad ålder 2 sigma. Se bilaga 3.

Fyllningen bestod av brungrå humös sand med inslag av kol/sot och skörbrända stenar i storlek 0,05-0,10 m. Anläggningen var nedgrävd i brungul sand. Ett fynd i form av ett litet järnfragment.

A3, Härdrest

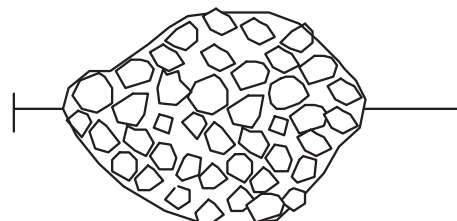

Profil Fr N

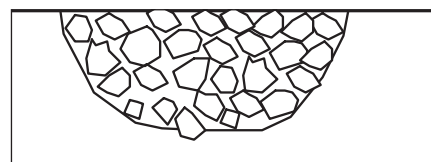

Skala 1:20

A4, Kokgrop

Profil Fr N

Skala 1:20

ANLÄGGNING 4, Kokgrop

Storlek: 0,60 x 0,80 m

Djup: 0,30 m

Belägenhet: N (x) 6581997,8 E (y) 581982,82

Anläggningen syntes som en väl avgränsad ovalt formad samling med runda stenar i plan.

Fyllningen bestod av tätt packade rundade skörbrända stenar i storlek 0,05-0,15 m. Anläggningen nedgrävd i brungul sand. Inga fynd påträffades.

ANLÄGGNING 5, Hård

Storlek: 0,40 x 0,40 m

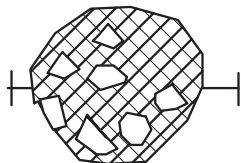
Djup: 0,20 m

Belägenhet: N (x) 6581999,57 E (y) 581982,86

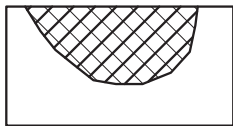
Anläggningen syntes som en väl avgränsad rund mörkfärgning med enstaka skärviga stenar i ytan.

Fyllningen bestod av brungrå sand med inslag av kol och sot samt skärvig sten i storlek 0,05-0,10 m. Anläggningen var nedgrävd i brungul sand. Inga fynd påträffades.

A5, Hård

Profil Fr N

Skala 1:20

ANLÄGGNING 6, Utgård

ANLÄGGNING 7, Hårdgrop

Storlek: 0,58 x 1,0 m

Djup: 0,25 m

Belägenhet: N (x) 6581974,68 E (y) 581905,6

Anläggningen syntes som en väl avgränsad oval svart sotig mörkfärgning i plan. Skörbrända stenar i ytan (0,10-0,15 m). Skadad genom plöjning i den södra delen.

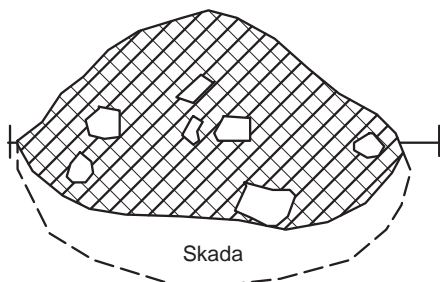
Fyllningen bestod av svart sotig humös sand och skörbrända/skärviga stenar i storlek 0,05-0,15 m. Anläggningen var nedgrävd i brungul sand. Inga fynd påträffades.

¹⁴C-prov: Nr 2 (Kol)

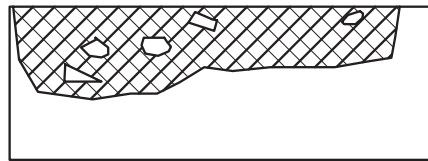
Vedartsanalys: En

Datering: Labnummer Ua-47634, 2638±31 BP, (95,4%) 850-770 BC (93,3%), 900-870 BC (2,1%) , kalibrerad ålder 2 sigma. Se bilaga 3.

A7, Hårdgrop

Profil Fr S

Skala 1:20

ANLÄGGNING 8, Hårdgrop

Storlek: 1,0 x 1,0 m

Djup: 0,36 m

Belägenhet: N (x) 6581969,07 E (y) 581903,2

Anläggningen syntes som en väl avgränsad oval svart sotig mörkfärgning i plan. Skörbrända stenar i ytan (0,10-0,15 m).

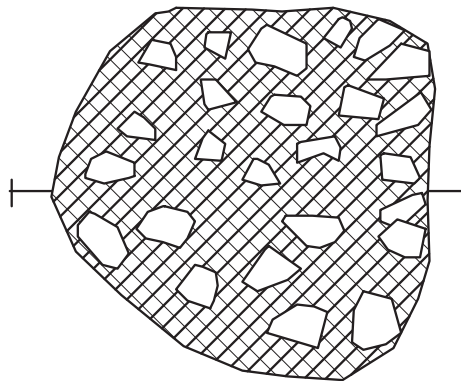
Fyllningen bestod av rikliga mängder med skörbränd sten i storlek 0,05-0,15 m, samt svartgrå något humös sand. I botten av anläggningen syntes ett svart sotigt kolrikt lager. Anläggningen var nedgrävd i brungul sand. Fynd av ett litet fragment bränt ben.

¹⁴C-prov: Nr 3 (Kol)

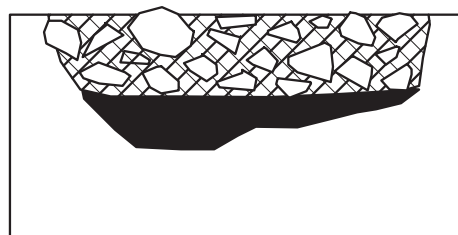
Vedartsanalys: Tall

Datering: Labnummer Ua-47635, 2803±31 BP, (95,4%) 1050-890 BC (92,7%) 880-850 BC (2,7%), kalibrerad ålder 2 sigma. Se bilaga 3.

A8, Hårdgrop

Profil Fr NV

Skala 1:20

2. Vedartsanalys

VEDLAB

Vedanatomilabbet

Vedlab rapport 1361

2013-10-25

Vedartsanalyser på material från Södermanland, Överselö 177:1 och Eskilstuna 540:1.

Uppdragsgivare: Ingeborg Svensson/Sörmlands Museum

Arbetet omfattar fyra kolprover från två olika undersökningar.

Överselö 177:1 är ett gravfält som skadats vid markberedning. Provet kommer från en härd i anslutning till ett större stenblock på gravfältet. Provet innehåller kol från en, till största delen från tunnare grenar eller stammar. Provet kan dateras utan risk för hög egenålder.

Eskilstuna 540:1 är en boplats på en sandig platå i åkermark. På platsen finns spår och lämningar från både förhistorisk och senare tid.

Proverna kommer från tre härdar och innehåller kol från ek, en och tall. Provet från A3 innehåller ett korroderat magnetiskt järnföremål. Vid datering kan framförallt proverna från A3 och A8 ge hög egenålder vilket ska tas med vid bedömning av dateringsresultaten.

Analysresultat Överselö 177:1

Anl.	ID	Anläggnings- typ	Prov- mängd	Analyserad mängd	Trädslag	Utplockat för ¹⁴ C-dat.	Övrigt
11	1	Härd	28,1g	2,5g 30 bitar	En 30 bitar	En 47mg	

Analysresultat Eskilstuna 540:1

Anl.	ID	Anläggnings- typ	Prov- mängd	Analyserad mängd	Trädslag	Utplockat för ¹⁴ C-dat.	Övrigt
3	1	Härd	11,9g	10,3g 11 bitar	Ek 11 bitar	Ek 78mg	
7	2	Härd	2,0g	1,0g 10 bitar	En 10 bitar	En 95mg	
8	3	Härd	1,4g	0,2g 6 bitar	Tall 6 bitar	Tall 4mg	

Erik Danielsson/VEDLAB
Kattås
670 20 GLAVA
Tfn: 0570/420 29
E-post: vedlab@telia.com
www.vedlab.se

De här trädslagen förekom i materialet

Art	Latin	Max ålder	Växtmiljö	Egenskaper och användning	Övrigt
Ek	<i>Quercus robur</i>	500-1000 år	Växer bäst på lerhaltiga mulljordar men klarar också mager och stenig mark. Vill ha ljus, skapar själv en ganska luftig miljö med rik undervegetation med tex hassel.	Hård och motståndskraftig mot väta. Båtbygge, stängselstolp, stolpar, plogar, fat. Energirik ved ger mycket glöd.	Ekollonen har använts som grisfoder. Trädet har ofta ansetts som heligt och kopplat till bla Tor. Man talar ofta om 1000-års ekar men de är sällan över 500 år.
En	<i>Juniperus communis</i>	2000 år	Anspråkslös, gärna soliga växtplatser	Veden seg och motståndskraftig mot röta. Stängselstolpar, kärl	Den aromatiska veden har använts till rökning av kött och fisk. Den höga åldern uppnås bara i undantagsfall.
Tall	<i>Pinus silvestris</i>	400 år	Anspråkslös men trivs på näringsrika jordar. Den är dock ljuskrävande och blev snabbt utkonkurrerad från de godare jordarna när granen kom	Stark och hållbar. Konstruktionsvirke, stolpar, pålar, båtbygge, kärl (ej för mat) takspån, tjärbloss, träkol, tjärbränning	Underbarken till nödmjöl, årsskott kokades för C-vitaminerna. Även som kreatursfoder

Uppgifter om maximal ålder, växtmiljö, användning mm är hämtade ur: Holmåsen, Ingmar Träd och buskar. Lund 1993. Gunnarsson, Allan Träden och människan. Kristianstad 1988. Mossberg, Bo m.fl. Den nordiska floran. Brepol, Turnhout 1992.

Vedartsanalysen görs genom att studera snitt- eller brottytor genom mikroskop. Jag har använt stereolupp Carl Zeiss Jena, Technival 2 och stereomikroskop Leitz Metalux II med upp till 625 gångers förstoring. Mikroskopfoton är tagna med Nikon Coolpix 4500. Referenslitteratur för vedartsbestämningen har i huvudsak varit Schweingruber F.H. Microscopic Wood Anatomy 3rd edition och Anatomy of European woods 1990 samt Mork E. Vedanatomi 1946. Dessutom har jag använt min egen referenssamling av förkolnade och färska vedprover.

3. Resultat ¹⁴C-analys

UPPSALA
UNIVERSITET

Uppsala 2014-01-10

Ingeborg Svensson
Sörmlands museum
Box 314
611 26 Nyköping

Angströmlaboratoriet
Tandlaboratoriet

Göran Possnert

Besöksadress:
Angströmlaboratoriet
Lägerhyddsvägen 1
Rum 4143

Postadress:
Box 529
751 20 Uppsala

Telefon:
018 – 471 30 59

Telefax:
018 – 55 57 36

Hemsida:
<http://www.angstrom.uu.se>

E-post:
Goran.Possnert@Angstrom.uu.se

Resultat av ¹⁴C datering av träkol från Eskilstuna 540:1, Dnr KN-SLM13-082, Eskilstuna kommun, Södermanland.

Förbehandling av träkol och liknande material:

1. Synliga rottrådar borttages.
2. 1 % HCl tillsätts (8-10 timmar, under kokpunkten) (karbonat bort).
3. 1 % NaOH tillsätts (8-10 timmar, under kokpunkten). Löslig fraktion fälls genom tillsättning av konc. HCl. Fällningen som till största delen består av humusmaterial, tvättas, torkas och benämns fraktion SOL. Olöslig del, som benämns INS, består främst av det ursprungliga organiska materialet. Denna fraktion ger därför den mest relevanta åldern. Fraktionen SOL däremot ger information om eventuella föroreningars inverkan.

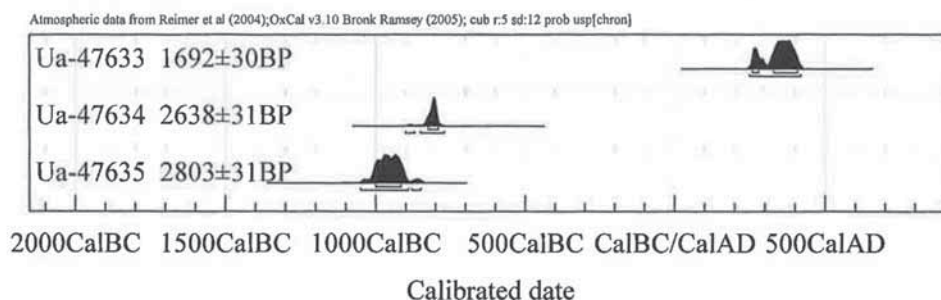
Före acceleratorbestämningen av ¹⁴C-innehållet förbränns det tvättade och intorkade materialet, surgjort till pH 4, till CO₂-gas, som i sin tur konverteras till fast grafit genom en Fe-katalytisk reaktion. I den aktuella undersökningen har fraktionen INS daterats.

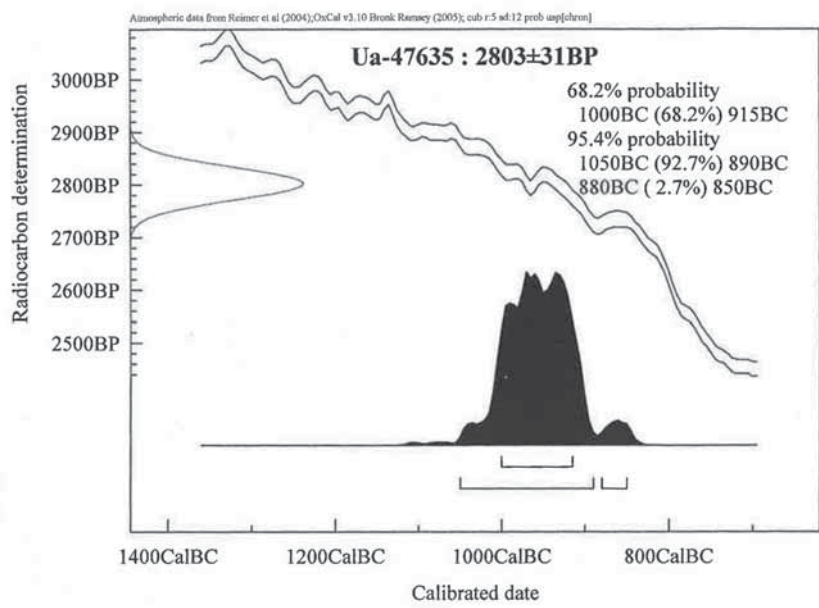
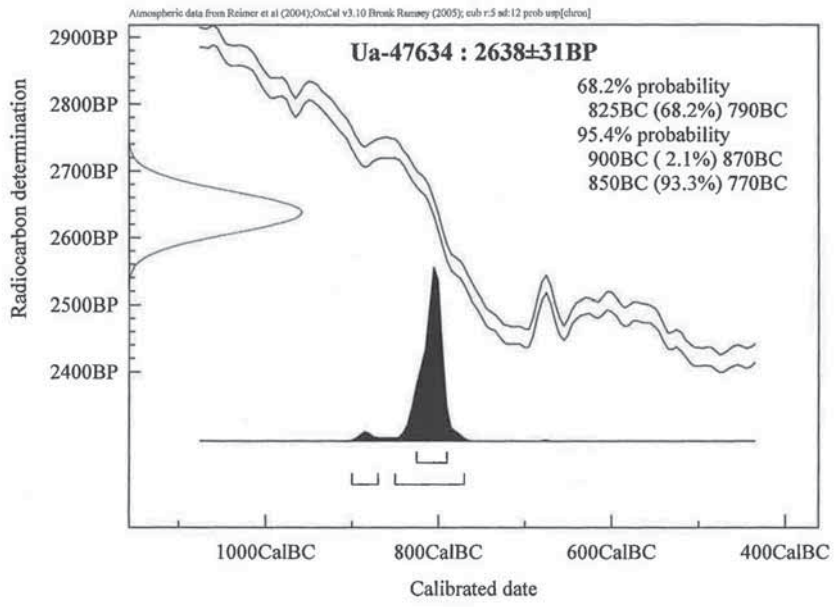
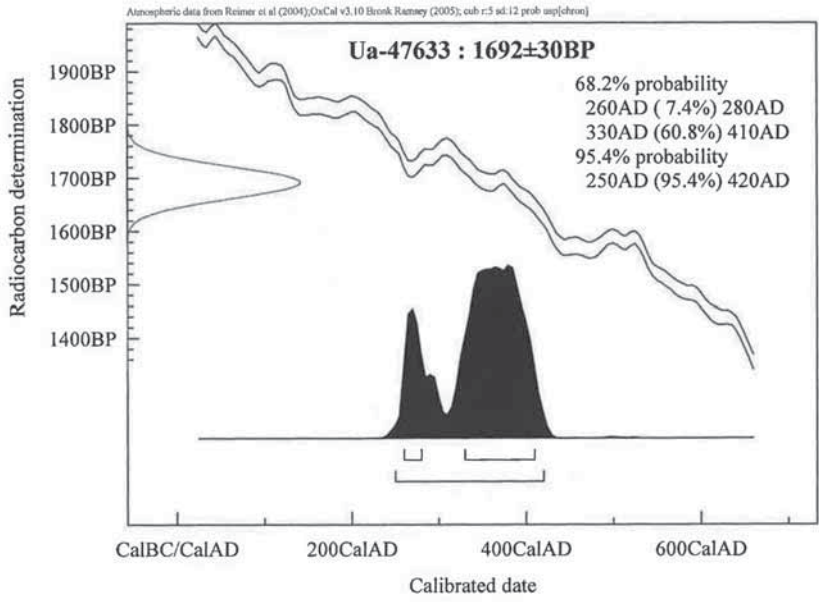
RESULTAT

Labnummer	Prov	δ ¹³ C‰ VPDB	¹⁴ C age BP
Ua-47633	Pnr 1, A3	-25,9	1 692 ± 30
Ua-47634	Pnr 2, A7	-25,9	2 638 ± 31
Ua-47635	Pnr 3, A8	-25*	2 803 ± 31

Med vänlig hälsning

Göran Possnert/ Elisabet Pettersson

4. Fyndregister

Fnr	Anl	Sakord	Antal	Vikt (g)	Material	Anmärkning
1	-	Malstenslöpare	1	500	Granit	Rensfynd
2	8	Bränt ben	1	0,01	Ben	
3	3	Fragment av järn	1	0,96	Järn	Magnetisk